

PROSTORSKI RAZVOJ UNIVERZE V MARIBORU

UROŠ LOBNIK,¹ PETER GABRIJELČIČ²

¹ Univerza v Mariboru, Maribor, Slovenija
uros.lobnik@um.si

² Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana, Slovenija
peter.gabrijelcic@fa.uni-lj.si

Prispevek analizira petdesetletni prostorski razvoj Univerze v Mariboru v kontekstu družbenih, političnih in urbanističnih dejavnikov. V prvih petindvajsetih letih delovanja je univerza kljub prostorskim in infrastrukturnim omejitvam uspešno integrirala svojo dejavnost v mestno tkivo Maribora ter oblikovala razvejano mrežo lokacij na levem bregu reke Drave. V zadnjih desetletjih je širitev univerzitetne infrastrukture potekala dinamično, z oblikovanjem več kot dvajsetih enot v osmih občinah, pri čemer je bila ves čas vpeta v interakcijo med institucionalnimi zahtevami, urbanističnimi usmeritvami in širšimi družbeno-ekonomskimi trendi. Odprto in dolgoročno načrtovanje ter prostorska prilagodljivost ostajajo temeljni principi univerzitetnega prostorskega razvoja, ki danes pomembno prispeva k trajnostni preobrazbi regij ter utrjevanju urbane identitete mest in naselij.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.4](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.4)

ISBN
978-961-299-000-8

Ključne besede:

univerzitetna
infrastruktura,
mestni univerzitetni
kampus,
univerzitetni urbanizem,
urbana regeneracija,
povezovanje z mestnim
tkivom

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.4](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.4)

ISBN
978-961-299-000-8

Keywords:

university infrastructure,
urban university campus,
university urbanism,
urban regeneration,
integration into the urban
fabric

SPATIAL DEVELOPMENT OF THE UNIVERSITY OF MARIBOR

UROŠ LOBNIK,¹ PETER GABRIJELČIČ²

¹ University of Maribor, Maribor, Slovenia
uros.lobnik@um.si

² University of Ljubljana, Faculty of Architecture, Ljubljana, Slovenia
peter.gabrijeljic@fa.uni-lj.si

This chapter examines the fifty-year spatial development of the University of Maribor within the context of social, political, and urban planning dynamics. In its first twenty-five years of operation, despite significant spatial and infrastructural constraints, the university successfully integrated its activities into the urban fabric of Maribor, establishing an extensive network of facilities along the left bank of the Drava River. Over the past decades, the expansion of university infrastructure has progressed dynamically, resulting in the establishment of more than twenty units across eight municipalities, continuously shaped through interactions among institutional demands, urban planning strategies, and broader socio-economic trends. Open and long-term spatial planning, coupled with adaptability, remain core principles underpinning the university's spatial development, which today plays a key role in the sustainable transformation of regional areas and in reinforcing the urban identity of towns and settlements.

University of Maribor Press

1 Družbeni in politični vplivi na prostorski razvoj mariborske univerze

Na prostorski razvoj mariborske univerze in na zavedanje pomena oblikovanja jasnega prostorskega koncepta za urbani razvoj Maribora so močno vplivala dinamična družbena dogajanja na prelomu šestdesetih in sedemdesetih let. Ta so spodbudila intenzivne politične in strokovne razprave o lokacijah in načinu umeščanja univerzitetnih objektov v mestni prostor.

Občinska komisija za razvoj visokega šolstva v Mariboru je na pobudo Zveze visokošolskih zavodov pri Zavodu za urbanizem Maribor (ZUM) naročila pripravo programa prostorskih rešitev in urbanistično dokumentacijo za novo univerzo. ZUM je izdelal predlog univerzitetnih razvojnih območij, pri čemer je upošteval normativne prostorske kapacitete v skupni izmeri 61,8 hektarjev ter se prilagodil zahtevam združenja, ki je predvidevalo med 37 in 64 hektarjev zemljišč za 8.000 študentov. Nabor razpoložljivih prostih in obstoječih površin je 13. junija 1972, na svoji 45. seji, potrdila občinska komisija za urbanizem.

Tedanja oblast vprašanja prostorskega razvoja univerzitetne infrastrukture ni obravnavala zgolj z vidika urbanega razvoja mesta, temveč tudi skozi politično prizmo. V strahu pred študentskimi nemiri, ki so v tistem času pretresali evropska univerzitetna središča, je težila k vzpostavitvi prostorsko dislociranega kampusa na robu ali zunaj mesta, s čimer bi omogočila večji nadzor nad študentsko populacijo in omejila njeno neposredno družbeno vpetost v mestno dogajanje. Druga alternativa je bila razpršitev študentov in fakultet po širšem mestnem prostoru (Gabrijelčič, 2024).

V skladu s pričakovanji naročnika je mariborski Zavod za urbanizem (v nadaljevanju: ZUM) predlagal vzpostavitev univerzitetnega kampusa pod Pekrsko gorco. Predlog lokacije prostorsko dislociranega kampusa na zahodnem obrobju desnega brega mesta je temeljil na predhodno prepoznanem razvojnem potencialu Maribora. Nemški okupator je namreč že med drugo svetovno vojno v načrtu urbanega razvoja mesta začrtal koncept vzpostavitve zelenega roba kot razvojnega območja z javnimi funkcijami regionalnega pomena. ZUM je zahodni rob mesta zasnoval kot zeleni pas, ki bi povezoval vznožje Pohorja preko Drave s Kalvarijo, vanj pa vključil površine in objekte za zdravje ter izobraževanje. Mariborsko bolnišnico je umestil med vznožje Pohorja, novo centralno območje z regionalnim medijskim središčem

pod Pekrsko gorco, predlog za univerzitetni kampus s športno-rekreacijskimi površinami pa je razširil od Pekrske gorce preko Drave na levi breg mesta.

Konceptu prostorsko izoliranega univerzitetnega kampusa na robu mesta so se javno zoperstavili študenti ljubljanske Šole za arhitekturo. V začetku leta 1972 so v Seminarju 25 pod mentorstvom Edvarda Ravnikarja izdelali predlog prostorskega razvoja mariborske univerze, ki je temeljil na njeni integraciji v mestno jedro.

Predlog je izhajal iz kompleksne urbanistične analize, ki je med drugim vključevala študijo celodnevnih aktivnosti študentov – od študija in bivanja do športnih, prostočasnih in kulturnih dejavnosti – ter izpostavljala potrebo po čim krajših razdaljah med njimi. Študenti so opozarjali na dolgoročni vpliv prostorske umestitve univerze na urbani razvoj in poudarjali, da bi bila predlagana »oddaljena lokacija vse prej kot mestni integrativni fenomen – bila bi vase zaprta in odtujena formacija.« (Gabrijelčič, 1972b)

Ključni argument študentov je bil, da mora univerza postati generator urbanosti mesta. Zato so zagovarjali prostorski razvoj univerze, ki bi aktivno prispeval k urbanemu razvoju Maribora in vzpostavilvi širšega urbanega konteksta. Opozarjali so, da se je treba izogniti »atmosferi univerzitetnega rezervata« ter univerzo načrtovati kot živ sestavni del mesta, v enaki komunikaciji z njim kot muzeji, galerije, knjižnice, gledališča ali filharmonija – »ki prav tako niso razmetani po mestu, a tudi ne delujejo kot 'rezervat za kulturo'«. Univerzitetne kapacitete naj bi bile dostopne tudi drugim prebivalcem, saj naj bi bila »univerza podobna italijanski piazza, kamor gravitirajo vsi ljudje.« (Gabrijelčič, 1972c)

2 Koncept verižne univerze

Jeseni 1972 so se študenti, združeni v skupini **Alternativa**, ki so jo sestavljali ljubljanski in mariborski študenti, lotili širše družbene akcije proti vzpostavitvi univerzitetnega kampusa na obrobju mesta, ločenega od urbanega jedra. Njihova pobuda je temeljila na konceptu mestne univerze, v katerem bi se rektorat, fakultete, univerzitetna knjižnica in drugi univerzitetni objekti vključili v obstoječo mestno strukturo. Na tej podlagi so zagovarjali idejo, da univerza s svojo infrastrukturo aktivno sooblikuje javni prostor mestnega središča, študenti pa postanejo nepogrešljiv del mestnega življenja.

S svojo strokovno, kulturno in politično akcijo ter ob podpori širše kulturne javnosti so študenti sprožili razpravo, ki ni bila zgolj urbanistično-arhitekturna, temveč tudi sociološka, politična in ideološka. Odprla je ključna vprašanja o avtonomiji univerze, družbeni vlogi študentov in naravi izobraževanja. Študentski predlog ni temeljil na prostorski koncentraciji univerzitetnih funkcij na enem območju, temveč na ideji **verižne univerze** (Gabrijelčič, 2024), ki bi jo tvorili medsebojno povezani tematski univerzitetni sklopi, razporejeni po različnih delih mesta. Na ta način bi univerzitetne dejavnosti vzpostavile dinamično mrežo znanja, kulture in družbenega življenja, univerza pa ne bi bila izolirana, temveč bi postala mestotvorni element, ki aktivno sooblikuje urbani razvoj in družbeno dogajanje. Študenti so smelost svojega predloga dokazali z javno tribuno in razstavo v stavbi današnjega rektorata (takrat srednje in osnovne šole) na Slomškovem trgu.

Predlog verižne strukture univerze je temeljil na razvoju štirih med seboj povezanih prostorsko-programskih sklopov:

- ekonomsko-komercialni sklop v kareju med Prešernovo ulico, Razlagovo ulico, Partizansko cesto in Cafovo ulico,
- sklop tehniških fakultet v kareju med Strossmayerjevo, Prežihovo, Koroško in Gosposvetsko cesto,
- naravoslovni sklop in agronomska fakulteta pod Kalvarijo,
- sklop univerzitetnega središča z rektoratom, knjižnico, večnamenskim kongresnim centrom in večjimi predavalnicami v kareju med Slovensko, Orožnovo in Strossmayerjevo ulico ter Slomškovim trgom, ki bi bil povezan z območjem pravne fakultete in pedagoške akademije v kareju med Gregorčičevo, Strossmayerjevo in Vršarjevo ulico.

22. in 23. septembra 1972 je *Večer* objavil dvostranski članek »Ali univerza v Mariboru ali Maribor kot univerzitetno mesto« (Gabrijelčič, 1972a, 1972c), že nekaj dni kasneje, 26. septembra, pa še celostranski intervju z Edvardom Ravnikarjem in Emilom Kržišnikom pod naslovom »Univerza da, toda kje?« (Čepič, 1972). V njem je Ravnikar odločno podprl študentsko iniciativo in poudaril:

»Za lokacije v središču mesta se ogrevam iz več razlogov. Kampus, ali univerza s študentskimi domovi in ostalimi napravami, ločuje študenta od mesta. Študent se ne vrašča v mesto, in kolikor so mi povedali, je v Mariboru problem odliva visokošolsko

izobraženih ljudi. Če hočemo študenta pritegniti v mesto, in to je končni namen univerze v Mariboru, ga moramo vključiti vanj.» (Gabrijelčič, 1972a)

Podobno je stališče povzel tudi Kržišnik:

»S profesorjem sva povedala, da se zavzemava za univerzo v središču in ne za kampus, ker mora biti študent vključen v družbeno življenje, in zato naj bodo lokacije novih objektov na sredini med že obstoječimi šolami. Vse to daje velike možnosti za uveljavitev mesta in vsakršna bojazen, da bo študent obremenil mesto, je odveč. Nasprotno, dal mu bo življenje. Na koncu še obrobna pripomba: študent je končno tudi potrošnik.« (Čepič, 1972)

2.1 Razvoj in vpliv koncepta verižne univerze

Koncept verižne univerze je pridobil široko podporo strokovnjakov s področja arhitekture in urbanizma, tako v Mariboru kot tudi na državni ravni. V prizadevanjih za širšo strokovno podporo se je skupina Alternativa povezala z arhitektom Brankom Kocmutom, eno ključnih mariborskih arhitekturnih in intelektualnih osebnosti, ki je kot nekdanji Ravnikarjev asistent že v preteklosti predlagal integracijo univerze v mestno središče Ljubljane. V sodelovanju s študenti je do konca leta 1972 pripravil lokacijsko presojo koncepta verižne univerze v kareju med Gregorčičevo, Strossmayerjevo in Vršarjevo ulico. Zazidalni preizkus je temeljil na ideji, da bi osrednja upravna in družboslovna sredica univerze zrasla v srednjeveškem mestnem jedru in vzdolž njegovega zahodnega roba. Presoja je potrdila smiselnost in izvedljivost kompleksne investicije na severnem robu mestne sredice, vendar je pobuda sprožila burno debato zaradi svoje prostorske kompleksnosti in številnih odprtih vprašanj. Arhitekt Milan Černigoj je opozoril na dve ključni težavi predlagane lokacije ob Pedagoški gimnaziji: razvoj univerze bi lahko zahteval odstranitev površin in objektov, namenjenih športu mladih, naraščajoči promet pa bi lahko povzročil enake težave kot v Ljubljani, kjer je večina fakultet umeščena ob onesnaženo in hrupno Aškerčevo ulico, kar je tam sprožilo celo študentske proteste.

Zaradi časovnega pritiska, zapletenih lastniških razmerij parcel in omejenih možnosti nadaljnjega razvoja univerzitetne infrastrukture je bilo treba prvotni koncept verižne univerze prilagoditi. Čeprav se načrti niso uresničili v celoti, je imel koncept ključni vpliv na prostorsko politiko univerze.

Najpomembnejši dosežek študentske pobude je bila preprečitev vzpostavitve politično nadzorovanega in prostorsko odmaknjenega univerzitetnega kampusa. Študenti so prepričali mestno politiko, da lahko le mestotvorna univerza dolgoročno prispeva k razvoju mesta in družbe.

S svojim vplivom na urbanistične in politične odločitve v naslednjih desetletjih je študentski predlog utrdil koncept univerze kot integralnega dela mesta in njegovega družbenega življenja ter vzpostavil konceptualna izhodišča za nadaljnji prostorski razvoj akademske skupnosti:

- univerza kot univerzitetno središče – akademski forum: univerza naj v mestnem jedru združuje fakultete, knjižnice, raziskovalne inštitute ter študentske domove, jih prepleta z obstoječimi urbanimi strukturami in javnim življenjem ter omogoča intenzivno interakcijo med akademsko skupnostjo in mestnim prebivalstvom;
- kulturno-izobraževalna vloga univerze: univerzitetna infrastruktura naj vključuje kulturne in družbene dejavnosti, kot so gledališča, galerije, koncertne dvorane in prostori za študentske iniciative; s tem se krepi povezovanje akademske sfere s širšo javnostjo ter vzpostavlja univerzo kot središče kulturnega ustvarjanja in izmenjave idej;
- univerza kot generator zdravega urbanega življenja: univerza naj vzpostavi sistem športnih in rekreacijskih površin, umeščen v neposredno bližino mestnega tkiva; te naj bodo dostopne tako študentom kot širši skupnosti, s čimer bi univerza spodbujala kakovostno urbano življenje in zdrav življenjski slog;
- bivanjska politika in socialna integracija študentov: univerza naj namesto koncentriranih študentskih domov vzpostavi mrežo študentskih stanovanj, razpršenih po različnih delih mesta; to bi omogočilo večjo socialno integracijo študentov v mestno okolje in spodbujalo vsakodnevne interakcije med študenti in prebivalci.

3 Prvih petindvajset let – pragmatičen razvoj univerzitetne infrastrukture na levem bregu

V prvih petindvajsetih letih je bil vzpostavljen pragmatičen, a hkrati strateško pomemben model univerzitetnega razvoja, ki je univerzo trdno zasidral v mestno tkivo in prispeval k njeni vlogi generatorja urbanosti in družbenega življenja Maribora.

Prostorske, finančne in infrastrukturne omejitve so zahtevale prilagoditev prvotnih načrtov za umestitev univerzitetne infrastrukture v Mariboru. Namesto ambicioznega koncepta verižne univerze ali izoliranega kampusa na obrobju mesta je bila izbrana pragmatična rešitev, ki je temeljila na izvedljivosti in postopnem razvoju. Za razliko od Ljubljane, kjer je bila gradnja univerzitetne infrastrukture pogosto ločena od procesa sanacije mestnega prostora, so mariborski urbanisti prepoznali priložnost za sočasno obnovo in revitalizacijo mestnih območij, poškodovanih med drugo svetovno vojno. Univerzitetni razvoj so tako usmerili v znotrajmestno regeneracijo, pri čemer so zapolnjevali praznine v grajenem tkivu in oživiljali degradirana območja.

Ključna odločitev je bila sprejeta konec leta 1972 – univerzitetna infrastruktura naj bi se prednostno razvijala znotraj obstoječega urbanega tkiva na levem bregu Drave, medtem ko je bila gradnja na desnem bregu postavljena v drugi plan. Ta odločitev je imela dolgoročne posledice za razvoj mesta:

- univerza je postala del mestnega tkiva, namesto da bi se umaknila na izoliran obrobni kampus,
- sanacija povojnih praznin je pripomogla k strukturni in funkcionalni obnovi mestnega jedra,
- univerzitetni objekti so se vključili v obstoječo urbano zasnovo, kar je prispevalo k dinamičnemu sobivanju akademske sfere in mestnega življenja.

Začetni predlogi prostorske integracije univerzitetne infrastrukture v mestno tkivo, ki jih je leta 1973 pripravil ZUM, so temeljili na petih strateških območjih. Koncept je ohranjal ključno idejo univerzitetnega središča, pri čemer so bili upoštevani mestotvorni in funkcionalni vidiki, ki bi omogočili preplet univerzitetnega, gospodarskega in družbenega življenja mesta. Univerzitetno središče z rektoratom in univerzitetno knjižnico je bilo načrtovano na zahodnem robu Slomškovega trga, v stavbi nekdanje Hranilnice in njenem zaledju. Ta odločitev je sledila konceptu akademskega foruma, ki bi vzpostavil povezavo med univerzo in kulturno-zgodovinskim središčem mesta. Ekonomsko-komercialni sklop je bil predviden v vzhodnem delu mesta, v bližini poslovnega središča, kjer bi podpiral univerzitetno dejavnost in omogočal sinergijo z mestnim gospodarstvom. Študentsko bivanje je bilo načrtovano ob južnem robu Mestnega parka, kar bi omogočalo bližino rekreacijskih površin in hkrati ohranjalo urbano integracijo študentske populacije.

Glavnina univerzitetne infrastrukture naj bi se razvijala zahodno od srednjeveške sredice, vzdolž Smetanove ulice, kjer so bile prostorske možnosti za širitev univerzitetnih objektov. Družboslovni sklop univerze, s Pedagoško akademijo kot osrednjim objektom, je predstavljal ključno odprto vprašanje, saj je bilo treba najti najustreznejšo lokacijo za njegovo umestitev v urbani kontekst. Pri iskanju optimalne lokacije za družboslovni sklop se je pojavilo vprašanje uravnoteženja med prostorsko dostopnostjo, prometnimi omejitvami in dolgoročnim razvojem univerzitetnih kapacitet (Reichenberg, 2016). Ta odločitev je bila ključna ne le z vidika funkcionalnosti univerze, temveč tudi v kontekstu krepitve njene vloge kot generatorja mestnega življenja in družbene dinamike.

3.1 Vzpostavljane univerzitetnih kampusov in zapolnjevanje praznin levega brega

Po drugi svetovni vojni se je levemu bregu Drave, zlasti njegovemu zahodnemu delu, naložila vloga prostora prenove, transformacije in prihodnosti. Urbane praznine, nastale zaradi vojnega uničenja, izseljevanja in rušitev, niso predstavljale le prostorskega izziva, temveč tudi priložnost za novo institucionalno identiteto mesta. Zapolnjevanje teh praznin ni bilo zgolj gradbeni proces, temveč urbanistični premislek, kako oblikovati novo mestno tkivo, ki ne bo zgolj obnavljalo preteklosti, temveč vzpostavljalo temelje za prihodnost – prihodnost znanja.

Univerzitetni kampusi v Mariboru niso nastajali kot rezultat enotne vizije, temveč kot skupek prostorskih odločitev, odzivov na razpoložljiva zemljišča in pragmatičnih rešitev ob institucionalni rasti visokošolskega sistema. Tako so se na levem bregu postopoma oblikovala izobraževalna območja, najprej ob Smetanovi ulici, nato ob vzhodnem robu mestnega jedra in nazadnje s kampusom na Vrbanskem platoju. Ta linearna prostorska logika razvoja, razpeta med mestnim središčem in robom mesta, je univerzitetno infrastrukturo vpisala v samo strukturo mesta – kot hrbtenico, ki povezuje posamezne dele urbanega organizma.

Prve gradnje univerzitetne infrastrukture v Mariboru so se vzpostavile na območjih, ki so bila med drugo svetovno vojno močno poškodovana. Načrtovanje univerzitetnih objektov je bilo zaupano podjetju Komunaprojekt, ki ga je vodil arhitekt Ljubo Humek. Slednji je imel ključno vlogo pri oblikovanju urbanega razvoja mesta – leta 1949 je izdelal regulacijski načrt za Maribor – in je usmerjal

prenovo v vojni porušenih delih. Humkova strategija prenove mesta z umerjenimi prostorskimi posegi je bila v tistem času tako samoumevna, da jo je kasnejša stroka večinoma spregledala. Njegova urbanistična perspektiva pa je bila dovolj široka, da je samozavestno načrtovala tudi razvoj visokega šolstva.

Zametek razvoja univerzitetne infrastrukture v Mariboru je treba razumeti v kontekstu urbanističnega programa mesta v začetku šestdesetih let 20. stoletja. Leta 1962 je bil razpisan urbanistični natečaj za mestno središče, ki je bilo po vojni, zlasti v vzhodnem delu, skoraj v celoti uničeno. Z izgradnjo Titovega mostu je bilo območje dodatno razdeljeno z novo magistralno cesto, mesto pa je intenzivno razvijalo prostorskorazvojni koncept.

Na podlagi najboljših natečajnih rešitev so avtorji treh nagrajenih projektov skupaj izdelali sintezni načrt za razvoj mestnega središča (Prikovič, 1982). Po tem načrtu naj bi bilo centralno mestno območje razdeljeno na dva dela: zahodni, s trgovsko-kulturnimi vsebinami, in vzhodni, s poslovno-upravnimi funkcijami. Osnovna značilnost predlagane ureditve je bila uvedba prečne peš povezave: od starega mestnega jedra, skozi podhod pod magistralo, do nove avtobusne postaje ob Mlinski ulici.

Če so prve univerzitetne stavbe zapolnjevale praznine vzhodnega dela mesta, se je zahodni del Maribora, na levem bregu Drave, postopoma oblikoval kot prostor bivanja in izobraževanja. Na površinah, ki so jih mestni urbanisti v prostorskih načrtih namenili izobraževalnim dejavnostim, so se vzpostavili zametki izobraževalnih območij.

Iz začetkov srednješolskega središča ob Smetanovi ulici (1965), katerega prostorski razvoj in arhitekturo je v okviru Komunaprojekta zasnoval Branko Kocmut, se je kasneje razvila univerzitetna infrastruktura tehniških fakultet (Zavrnik, 1994). Urbanistični koncept srednješolskega središča je temeljil na ideji ulice kot osrednjega organizacijskega elementa. Smetanova ulica, vzpostavljena kot hrbtenica celotnega izobraževalnega območja, je bila dopolnjena z osrednjo ploščadjo – forumom pred glavnim vhodom tedanje Višje tehniške šole, ki je tvoril središče prostora znanja. Kocmut je ta forum nedvomno razumel kot »podaljšek« prečne peš magistrale, ki jo je sooblikoval že leta 1963 v natečajnem projektu za mestno središče. Celotno območje so prepletale odprte zelene površine in premišljeno oblikovani grajeni prostori – poti, ki so povezovale »odprto« stavbno tkivo v zaključeno celoto in hkrati

omogočale navezavo na širši urbani kontekst. Zasnova je sledila modernistični ideji stavb v zelenju. Vse stavbe so bile načrtovane po enotnem prostorskem in konstrukcijskem konceptu, večina pa jih je bila dokončana do leta 1970.

Razvoj območja tehniških fakultet, zahodno od mestnega središča, je potekal sukcesivno – predvsem iz nuje gradnje in sprotnega zadovoljevanja prostorskih potreb posameznih fakultet, ne pa na osnovi enotne ideje prostorskega strukturiranja univerzitetnega kampusa (Pečnik, 2017). Zaradi tega je prvotna parkovna zasnova območja hitro izginila.

Po opustitvi ideje o vzpostavitvi kulturno-izobraževalnega območja vzdolž severnega srednjeveškega roba mesta so urbanisti novo, razvojno manj obremenjeno območje postavili na zahodni rob Maribora. Tam se je začela gradnja univerzitetnega kampusa, temelja katerega sta postali Pedagoška akademija in Študentski domovi. Kampus, umeščen zunaj prvotno načrtanega prostorskega koncepta, je urbanistične načrtovalce prisilil k iskanju ustreznih povezav z mestnim središčem. V tem okviru se je odprla možnost postopnega podaljševanja univerzitetne infrastrukture vzdolž Smetanove ulice.

Z umestitvijo kampusa na rob mesta se je utrdila ideja o preurejanju mestnega središča z integracijo peš povezav. Te naj bi povezale prometno vozlišče (avtobusno postajo) z univerzitetnim kampusom, pri čemer je nastajala nova univerzitetna peš os. Ta os se je postopoma materializirala z vzpostavitvijo javnih odprtih površin in se – zaradi svoje prostorske logike – organsko vključevala v širši koncept prostorske širitve univerze.

V tem kontekstu je ideja o razvoju univerzitetnega središča vzdolž Smetanove ulice – kot hrbtenice univerzitetne infrastrukture od Slomškovega trga do Vrbanskega platoja – v sedemdesetih letih 20. stoletja našla mesto tudi v noveliranem mestnem prostorskem načrtu. Ta vizija je predvidevala postopno prostorsko rast univerze ter razvojno rezervacijo zemljišč vzdolž Smetanove ulice, vse do novega univerzitetnega središča v koroškem kampusu na zahodnem robu mesta.

Stavba Univerzitetne knjižnice Maribor, ki jo je zasnoval arhitekt Branko Kocmut, je leta 1989 zapolnila urbano vrzel na zahodni strani Slomškovega trga. Njena izgradnja je pomembno prispevala k oblikovanju univerzitetne sredice v

mestnem središču. Oblikovno stavba odraža Kocmutovo razumevanje reprezentančne arhitekture, kar se kaže v vertikalnem ritmu betonskih fasadnih prefabriciranih elementov, podobno kot pri novem delu Slovenskega narodnega gledališča. Izvorna zasnova je predvidevala vstopno območje neposredno s Slomškovega trga, a se ta rešitev po umestitvi rektorata v nekdanjo hranilnico ni uresničila. Namesto tega je glavni vhod usmerjen na zahodno stran, kjer galerijski hodnik povezuje prostore s spremljajočimi programi za študente in meščane. Univerzitetna knjižnica danes ni le prostor za študij, temveč tudi pomembno središče kulturnega in družbenega dogajanja. S številnimi prostori za različne aktivnosti – od Maistrove knjižnice (1999), časopisne čitalnice, razstavišča, večnamenske dvorane do nočno-dnevne čitalnice ČUK (2013) – deluje kot generator javnega življenja in krepi povezovanje univerze, študentov ter meščanov.

3.2 Študentski domovi kot prostorska in socialna infrastruktura univerzitetnega mesta

Izgradnja študentskih domov v Mariboru izhaja iz potrebe po vzpostavitvi podpornega okolja za študij in bivanje mladih v času nastajanja univerzitetnih programov. Študentske namestitve imajo pomembno vlogo ne le kot funkcionalna infrastruktura, temveč tudi kot prostori, ki prispevajo k oblikovanju identitete Maribora kot univerzitetnega mesta. V mestu so se vzpostavila štiri študentska naselja, ki so nastajala v treh razvojnih ciklih. Njihov prostorski razvoj je potekal vzporedno z etapami gradnje univerzitetnih objektov. Skupno je bilo zgrajenih 15 študentskih domov, ki danes tvorijo območja z največjo koncentracijo mladih v mestu.

Večina domov je bila v preteklih desetletjih prenovljena, s čimer so se izboljšali bivalni pogoji in s čimer se je zvišal standard bivanja. Poleg zagotavljanja namestitve pa so študentski domovi v mestno tkivo vnesli tudi pomembno družabno in intelektualno dinamiko. V njih potekajo številne obštudijske dejavnosti, ki mladim omogočajo osebnostni, profesionalni in akademski razvoj.

Leta 2000 so Študentski domovi postali samostojna članica Univerze v Mariboru, kar je dodatno utrdilo njihovo vlogo znotraj univerzitetnega sistema in okrepilo njihovo institucionalno identiteto.

4 Novo tisočletje – širitev univerzitetne infrastrukture na desni breg Drave

Čeprav se je sprva zdelo, da po petindvajsetih letih Univerza v Mariboru ne bo več igrala ključne vloge v nadaljnjem urbanem razvoju in pri pripravi urbanistične zasnove mesta (1995–2000) ni aktivno sodelovala, so načrtovalci kljub temu ohranili vsa razvojna območja, kjer je bilo to še mogoče. V tem obdobju univerza ni izkazovala večjih prostorskih potreb, hkrati pa je postajalo jasno, da so možnosti za širitev na levem bregu mesta praktično izčrpane.

Z novimi urbanističnimi pristopi, ki niso več dopuščali »rezervacij večjih območij« za širitev univerze, kar se je pokazalo tudi v tem, da Smetanova ulica ni vzdržala pritiska zasebnih investitorjev ob šibki finančni podpori javnih vlaganj, je postalo očitno, da mora nadaljnja integracija univerze temeljiti na nadgradnji in širjenju obstoječe infrastrukture znotraj grajenega tkiva mesta, nova razvojna območja pa se morajo »odpreti« na desnem bregu Drave.

V novem tisočletju so bile prostorske pobude in strateške odločitve glede razvoja skoraj v celoti prepuščene univerzi. Ta je začela sistematično krepiti svojo prisotnost v mestnem središču z novogradnjami in prenovami, hkrati pa širiti infrastrukturo na desni rečni breg, predvsem na področju zdravstvenih ved. Razvojni imperativi tega obdobja niso temeljili zgolj na prostorski širitvi, temveč so postavili nova izhodišča, ki so v ospredje postavljala tudi kakovost arhitekturne zasnove ter skrbno urejanje pripadajočih zunanjih površin – vidik, na katerega se pogosto pozablja.

V tem obdobju je bilo v mestni prostor integriranih ali prenovljenih več arhitekturno izstopajočih stavb, ki so se uveljavile kot kakovostni primeri slovenske izobraževalne arhitekture: rektorat, prenova in novogradnja Fakultete za elektrotehniko, računalništvo in informatiko Univerze v Mariboru, prenova Pravne fakultete Univerze v Mariboru, prenova in prizidek Fakultete za zdravstvene vede Univerze v Mariboru, novogradnja Medicinske fakultete Univerze v Mariboru, kompleks Fakultete za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru ter prenova Baroničine hiše in starega rektorata na Krekovi ulici.

4.1 Novogradnje in prenove arhitekturne dediščine v službi univerze

Rektorat Univerze v Mariboru se je na prehodu v novo tisočletje preselil iz stavbe na Krekovi ulici v nekdanjo hranilnico (2000), katere prenovo je zasnoval arhitekt Boris Podrecca. Pri tem je klasicistično strukturo neoklasicistične palače nadgradil s smelimi arhitekturnimi intervencijami, ki so stavbi dale sodoben značaj. Pred objektom je uredil vstopno ploščad z alejo zaslužnih profesorjev, ki vzpostavlja simbolno prostorsko povezavo med stavbo rektorata in Slomškovim trgom ter poudarja prisotnost univerze v mestnem tkivu.

Osrednji arhitekturni poudarek prenove je nadvišan atrij z vkopano večnamensko dvorano ter dvema vertikalnima strukturama na južnem in severnem krilu stavbe. Ta izrazita arhitekturna govorica se nadaljuje tudi v notranjosti, kjer nova mestna palača ponuja več izjemno kakovostnih prostorskih sklopov. Med njimi izstopajo večnamenska dvorana s prostori Društva profesorjev UM v kletni etaži, reprezentančen atrij s proti vhodu nagnjeno sedalno ploščadjo – njen osrednji del je namenjen zapisovanju imen zaslužnih članov univerze, sprejemna dvorana z ohranjenimi štukaturami in poslikavami ter razstavišče v prvi etaži, prostori vodstva univerze v drugem nadstropju in viteška dvorana v mansardi. Ti prostori so v veliki meri namenjeni povezovanju rektorata z javnostjo.

Arhitekturna zasnova **prenove in novogradnje Fakultete za elektrotehniko, računalništvo in informatiko** Univerze v Mariboru, ki je nastala na podlagi vabljenega natečaja (2004 – arhitekta Ljubo in David Mišič), je v zahodni izobraževalni del mesta vnesla izrazito urbanotvorno stavbo. Z iztegnjenim nadstreškom nad južnim vstopnim območjem je markirala jugozahodni vogal kampusa tehniških fakultet, z atrijsko zasnovo pa je prvič uveljavila element pokritega atrija. Slednji z manjšim amfiteatralnim stopniščem na severni strani atrija vzpostavlja pomemben »dnevni prostor fakultete«, območje druženja študentov, obiskovalcev in meščanov. Njegova zasnova vpliva na kakovost bivanja in dinamiko prostora v smislu prehajanja svetlobe, mikroklimе ter povezovanja različnih funkcij fakultete.

Na desnem bregu mesta se na severnem robu izobraževalnega območja na Taboru pričnjenja razvijati univerzitetna infrastruktura s preureditvijo zahodnega dela objekta za zdravstvene vede Maribor, zgrajenega leta 1964, v **Fakulteto za zdravstvene vede** Univerze v Mariboru (2004). Arhitekt Janko Zadavec je zasnoval preureditev

zahodnega trakta nekdanje šole in mu dodal oblikovno izstopajoč identitetni prizidek, ki stavbi zagotavlja urbanotvorni značaj, hkrati pa v objektu vzpostavlja povsem novo prostorsko kvaliteto s specifičnim vertikalnim nalaganjem predavalnic. Površinsko majhna stavba je vzpostavila nekaj specifičnih ambientov, med katerimi je bil najbolj značilen atrij z elementom fontane. Leta 2023 se je v atrij razširila knjižnica (D. Mišič), v pripravi pa je projektna dokumentacija za prizidek oziroma nadaljnjo širitev prostorskih kapacitet fakultete proti Zdravstvenemu domu Magdalena.

Prenova **Baroničine hiše**, ene najlepše ohranjenih secesijskih stavb v Mariboru, predstavlja kakovosten primer ohranitve primarne vizualne in materialne pojavnosti kulturnega spomenika. Arhitektura Fritza Friedrigerja je bila leta 2014 obnovljena pod vodstvom D. Mišiča. Kljub prilagoditvam, nujnim za izpolnjevanje sodobnih standardov in novo namembnost – raziskovalne in študijske dejavnosti Fakultete za elektrotehniko, računalništvo in informatiko, je prenova spoštovala zgodovinski značaj objekta in ga ohranila kot pomemben prostorski poudarek znotraj univerzitetne infrastrukture.

Podoben premislek zaznamuje tudi prenovo objekta na **Krekovi ulici 2**, nekdanjega rektorata, prav tako delo arhitekta Fritza Friedrigerja. Leta 2016 je bila stavba prenovljena za potrebe Oddelka za arhitekturo (avtorja prenove: J. Zadavec in U. Lobnik). Gre za primer skrbno preiščenih intervencij v neoklasicistično strukturo, ki dokazuje, da je z domišljenim prostorskim konceptom in racionaliziranimi arhitekturnimi detajli mogoče izvesti kakovostno prenovo tudi z omejenimi sredstvi (Kosec, 2017). Minimalističen arhitekturni pristop, ki hkrati vzpostavi jasno pedagoško prostorsko strukturo, je bil nagrajen s Plečnikovo medaljo.

4.2 Iskanje novih površin na desnem bregu

Z začetkom študija medicine v Mariboru se je po dolgem času ponovno odprlo vprašanje izbire najprimernejše lokacije za novo fakulteto, ki v dotedanjih urbanističnih načrtih ni bila predvidena. Arhitekt Igor Recer je pripravil strokovne podlage z več možnimi lokacijami, univerza pa se je v sodelovanju z Mestno občino Maribor odločila za gradnjo ob reki Dravi, v neposredni bližini mestne bolnišnice (Nikolić, 2013). Načrtovanje objekta je bilo zaupano arhitektu Borisu Podrecci, ki je z racionalno, funkcionalno, a hkrati izrazito urbanotvorno zasnovo izkoristil številne prostorske potenciale dravskega nabrežja tik ob Starem mostu.

Leta 2012 je severno od Univerzitetnega kliničnega centra zrasla **nova stavba Medicinske fakultete** Univerze v Mariboru, ki je preoblikovala stoletja degradirano urbano površino v kakovosten mestni ambient. Objekt velja za eno najbolj urbanotvornih arhitekturnih zasnov v Sloveniji. Podrecca je v podolgovat volumen, razčlenjen v dveh zgornjih etažah na večjo izobraževalno in manjšo raziskovalno gmoto, vnesel številne mestotvorne elemente. Stavba vzpostavlja markantno veduto ob reki Dravi ter se odlikuje z odprtimi javnimi površinami in novo urbano dinamiko. Najizrazitejši prostorski element je pešpot, speljana skozi objekt, ki povezuje Taborski plato s sprehajalno potjo ob reki. Ob izgradnji fakultete je bila zunanja ureditev usklajena z načrtovanjem preureditve rečnega prostora, kot ga je opredelil *Scenarij prostorskega razvoja mesta za potrebe Evropske prestolnice kulture 2012*. (Lobnik, 2012) Dokument je predvideval oživitev obeh rečnih bregov z umestitvijo treh novih brvi: na Mariborski otok, na mestu srednjeveške brvi ter ob železniški postaji, s čimer bi se vzpostavila krožna sprehajalna pot ob reki.

Mestna občina je krožno obrežno pot izvedla leta 2024, univerza pa je v tem času skupaj z Univerzitetnim kliničnim centrom razvijala strategijo nadaljnjega razvoja kliničnega kompleksa ter širjenja raziskovalno-izobraževalnih kapacitet. V pripravi so tudi projekti za novo Taborsko promenado, ki naj bi potekala od Mladinskega centra Pekarna do srednješolskega izobraževalnega območja s Parkom mladih. Njena zasnova izhaja iz natečajnega projekta za novo stavbo Zdravstvenega doma Tabor in predvideva vzpostavitev peš cone, ki bo povezala vse izobraževalne objekte na tem območju.

5 Strategija prostorskega razvoja univerze v novem tisočletju

Čeprav je pogosto videti, da prostorski razvoj Univerze v Mariboru ni rezultat dolgoročne prostorske strategije ali urbanistične politike mesta, temveč prej niz nepovezanih, na videz naključnih družbenih situacij in dogodkov, ki so se s postopnim vključevanjem univerzitetne infrastrukture spontano prepletali z mestnim tkivom, se je s Strategijo prostorskega razvoja iz leta 2012 zgodil pomemben premik.

Z omenjeno strategijo je univerza prvič sistematično opredelila svoj prostorski interes in začela aktivno sooblikovati razvoj tako Univerzitetnega kliničnega centra kot tudi širšega izobraževalnega območja na desnem bregu Drave. Strategija temelji na načelu kompaktiranja – zgoščevanja univerzitetnih funkcij znotraj mesta – in

predvideva dva glavna pristopa: širitev obstoječih univerzitetnih območij na sosednje površine ter dopolnjevanje znotraj že vzpostavljenih univerzitetnih struktur.

Od leta 2016 Oddelek za arhitekturo Fakultete za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo Univerze v Mariboru pod vodstvom Uroša Lobnika sistematično pripravlja strateške podlage za te usmeritve (Lobnik, 2016). Ključno vodilo ostaja vzpostavitev kvalitetno oblikovanih, prostorsko jasnih in urbanistično smiselno umeščenih univerzitetnih območij. Zazidalni preizkusi, ki so jih razvijali študenti in strokovnjaki oddelka, temeljijo na spoznanju, da je po treh desetletjih čas za zaključek razvoja nekaterih univerzitetnih con, predvsem s prostorskim prestrukturiranjem in kvalitetno vključitvijo v grajeno strukturo mesta.

5.1 Sooblikovanje in zviševanje deleža javnih odprtih površin

Strategija prostorskega razvoja vzpostavlja smernice za nadgradnjo dosedanje integracije univerzitetne infrastrukture v javni prostor in življenje mesta. Od leta 2012 univerza v sodelovanju z mestno občino načrtno zvišuje kvaliteto povezovanja univerzitetne infrastrukture z obstoječim odprtim prostorom mesta ter ga pomembno sooblikuje. Ob izgradnji Medicinske fakultete Univerze v Mariboru se izoblikuje pešpot do nabrežja reke Drave z navezavo na javne sanitarije v peti Starega mostu, vzpostavi se klančina, ki vodi s Trga revolucije do vhoda v Medicinsko fakulteto, z odločitvijo za rušitev stavbe pred glavnim vhodom pa se tik pred zaključkom gradnje izoblikuje žepni trg z manjšim amfiteatrom in pitnikom, ki služi kot razširjeni predprostor glavnega vhoda. S predstavitvijo skulpture D. Čadež izpred Umetnostne galerije v park pred univerzitetnim trojčkom na Koroškem platoju (2012) univerza regenerira proces plemenitenja javnih odprtih površin s skulpturo, ki je zamrla s projektom *Forma viva* v šestdesetih letih 20. stoletja. Pred stavbo na Krekovi se uredi Parklet, ki je pilotski primer uvajanja politike trajnostnega mestnega prometa ter povezovanja univerzitetnih stavb (Šmid, 2022) ali njihovih prostorov z mestom (razstavišče Hiša arhitekture Maribor). Proces trajnostnega preurejanja Koroške ceste, ki vključuje ožanje cestnega profila, vzpostavi linijski žepni park z zelenimi otoki in pitnikom ter generira novo vstopno območje v mestni kampus (Lobnik in Novak, 2022).

5.2 Zgoščevanje univerzitetne infrastrukture – pomen in vloga mestnega univerzitetnega kampusa

Konceptualna izhodišča za vzpostavitev procesov zgoščevanja univerzitetne infrastrukture v mestnem središču temeljijo na vzpostavitvi »pametnega mestnega univerzitetnega kampusa«, ki:

- združuje izobraževalne, raziskovalne in družbene funkcije, s čimer oblikuje identiteto mesta in kulturni utrip mestnega življenja ter je eden ključnih generatorjev urbanega razvoja;
- z odprtimi prostori, dostopnimi knjižnicami, javnimi predavanji, interdisciplinarnimi centri in raziskovalno infrastrukturo spodbuja interakcijo med študenti, profesorji, podjetniki ter prebivalci mesta in vzpostavlja sinergijo med akademsko sfero, gospodarstvom in širšo družbo;
- razvija inovacijsko infrastrukturo in ima gospodarski vpliv z razvojem start-upov, tehnoloških parkov in laboratorijev za eksperimentalne projekte; povezanost z gospodarstvom omogoča neposredno aplikacijo raziskav v prakso, kar spodbuja razvoj novih industrij in pritegne investitorje;
- temelji na urbani regeneraciji in zviševanju arhitekturne kakovosti, energetske varčnosti ter odpornosti stavb; v tem oziru vključuje ekološko naravnane stavbe, zelene površine in trajnostne oblike mobilnosti, s čimer postaja generator trajnostnega razvoja.

Univerza namerava vzpostaviti dva kampusa na levem bregu, ki bosta nadaljevala s procesom integracije univerzitetne infrastrukture v grajeno tkivo ter tako tudi v življenjski utrip mesta.

5.3 Strategija vzpostavitve kampusa Tehniških fakultet Univerze v Mariboru (INNOVUM)

Na razvojnem območju kampusa Tehniških fakultet se nahaja enajst med seboj povezanih stavb, v katerih potekajo visokošolske in raziskovalne dejavnosti. Obstoječa grajena infrastruktura je starejša od štirideset let, dotrajana in potrebna prenove oziroma nadomestitev z novogradnjami. Z leti so se prostori fakultet razpršili med različnimi objekti, zato je cilj vzpostavitve kampusa dokončna

prerazporeditev dejavnosti, ki bo omogočila avtonomno delovanje štirih fakultet ob sožitju skupnih objektov in prostorov.

V tem okviru so bile izdelane strokovne podlage (Lobnik idr., 2024a, 2024b), ki so ponudile izhodišča za izvedbo študije vseh površin in predlog prerazporeditve prostorov. Predvideno je, da se bo kompleks do leta 2029 preuredil in razširil v kampus štirih prostorsko povezanih in obratovalno avtonomnih fakultet z integrirano raziskovalno infrastrukturo. S posebno širitvijo na severno stran Smetanove ulice bo vzpostavljen jasen prostorski sklop, kjer bodo razporejene posamezne fakultete: Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko na jugozahodnem delu, Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo na jugovzhodnem delu, Fakulteta za strojništvo na severozahodnem delu, Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo na severovzhodnem delu območja. Takšna prerazporeditev in preoblikovanje kompleksa bo omogočila večjo funkcionalnost, izboljšano povezljivost in sinergijo med fakultetami, kar bo prispevalo k nadaljnjemu razvoju inovativnega in integriranega univerzitetnega kampusa.

5.4 Strategija vzpostavitve kampusa Koroška vrata (INNOVUM)

Univerza predvideva obsežno prestrukturiranje območja kampusa na zahodnem robu mesta v sodelovanju z mestno občino. Na tem območju bo izvedena novogradnja treh fakultet na južni strani peš osi skozi kampus, hkrati pa se bo postopoma preoblikovalo celotno območje z zvišanjem deleža zunanjih zelenih površin, površin za šport in rekreacijo ter širitvijo kapacitet študentskih domov (Lobnik in Novak, 2022). V tem kontekstu je predvideno tudi preoblikovanje stavbe ŠTUK-a z izboljšanjem kvalitete prostorov za druženje in kratkoročne dejavnosti študentov ter univerzitetne športne dvorane.

5.5 Strategija vzpostavitve kampusa Medicinske fakultete Univerze v Mariboru (INNOVUM)

Razvoj fakultet, ki so ali bodo vezane na Univerzitetni klinični center Maribor, je bil intenzivno analiziran v sodelovanju z Univerzitetnim kliničnim centrom Maribor in predstavniki mestne občine. Študija prostorskega razvoja (Lobnik in Novak, 2021) je vzpostavila smernice za nadaljnji prostorski razvoj, s ciljem čim bolj kakovostne urbane integracije univerzitetne infrastrukture na območju mestne četrti Tabor. Ta pristop upošteva dejstvo, da je urbani razvoj v drugem tisočletju vzhodno od Titove

ceste posegel na površine, ki so bile dolgo rezervirane za širitev Univerzitetnega kliničnega centra. Izdelani so bili zazidalni preizkusi na območju Mladinskega kulturnega centra Pekarna, na območju zahodno od kompleksa Psihatrije ter na območju vzhodno od Titove ceste, v neposredni bližini železniškega trianglera. Leta 2024 je univerza sprejela odločitev o lociranju univerzitetnega raziskovalnega središča Medicinske fakultete na površinah vzhodno od Titove ceste, s čimer je začrtala nadaljnji razvoj Univerzitetnega kliničnega centra na desnem bregu mesta.

6 Razvoj univerzitetne infrastrukture izven mestne občine Maribor

Po vstopu v novo tisočletje se vzpostavi proces širitve univerzitetne infrastrukture izven mestne občine Maribor, s čimer se okrepi pomen in vloga Univerze v Mariboru v Sloveniji, še posebej v severovzhodnem delu države. Univerzitetna infrastruktura tu prevzema podobno vlogo kot v Mariboru – deluje kot urbani regenerator manjših naselij z regeneracijo neizgrajenih ali degradiranih območij, podpira prenovu zgodovinskih območij in objektov ter omogoča razvoj raziskovalnih središč in fakultet na območjih industrijskih in obrtnih con. Mariborska univerza je ob močni podpori občin v petnajstih letih razvila infrastrukturo tudi v občinah Hoče, Celje, Velenje, Krško, Brežice, Ljubljana in Kranj.

Fakulteta za organizacijske vede Univerze v Mariboru s sedežem v Kranju je umeščena v širše mestno okolje. Izobraževalno območje na robu historičnega dela mesta omogoča tesno povezovanje z lokalnim gospodarstvom, javnimi ustanovami in širšo regionalno skupnostjo. Nahaja se ob glavni prometni infrastrukturi mesta Kranj, kar zagotavlja dobro dostopnost z različnimi oblikami mobilnosti (javni promet, osebni avtomobili, kolesarjenje). Tako je fakulteta vključena v urbani ritem mesta in dobro povezana s ključnimi točkami (npr. mestnim središčem, železniško postajo).

Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru, ki se je razvila iz Visoke policijsko-varnostne šole v Ljubljani, je leta 2003 postala polnopravna članica Univerze v Mariboru. Po dveh desetletjih usklajevanj je v teku prenova in nadgradnja historične stavbe v središču Ljubljane, s katero bodo zagotovljeni varni in funkcionalni prostori za izvajanje sodobnega poučevanja in študija varstvoslovja. Sodobni laboratoriji bodo omogočili nadaljnji razvoj raziskovanja na področju varstvoslovja ter kakovostne študijske prostore. Pri projektu rekonstrukcije, ki bo predvidoma zaključen leta 2026, gre posredno tudi za investicijo v širšo varnost.

Fakulteta za logistiko Univerze v Mariboru je svoje prostore odprla leta 2005 v občinah Celje in Krško. V Celju je fakulteta sprva gostovala v poslovni središču na severnem zgodovinskem robu mesta, medtem ko je bil leta 2023 sprejet odločilen korak – podpisan je bil sporazum z občino Celje o preselitvi fakultete v prostore nekdanje Ekonomske šole v mestnem središču. Trenutno poteka izdelava projektne dokumentacije za preureditev Ekonomske šole v nove prostore fakultete, ki bodo v domeni kolokacijskega tehnološko-inovacijskega središča, lociranega v izobraževalnem območju središča mesta.

Fakulteta za energetiko Univerze v Mariboru, ustanovljena leta 2007, ima sedež v Krškem in stalno dislocirano enoto v Velenju. Lokaciji za izvajanje dejavnosti nista bili izbrani naključno, saj sta Krško in Velenje največja energetska bazena v Sloveniji. Študenti imajo tako neposreden stik z velikimi energetske sistemi, kar je dodatna prednost pri izvajanju pedagoškega in raziskovalnega dela. Tako v Velenju kot v Krškem so po vzpostavitvi fakultete in po »gostovanju« v historičnem predelu mest dozorele odločitve, da se univerzitetna infrastruktura razvija v industrijskih conah obeh mest. V Krškem se bo sedež fakultete vzpostavil v industrijsko-poslovni coni Vrbina, v neposredni bližini družbe GEN-I in jedrske elektrarne, ob obstoječem raziskovalnem objektu fakultete. V Velenju je v teku preselitev v prostore Stare elektrarne, ob veliki podpori občine, ki univerzi ponuja svojo infrastrukturo.

Prenova gradu Hompoš leta 2008 (L. in D. Mišič) v prostore **Fakultete za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru** je dosegla pomemben odmik od klasičnih prenov gradov na Slovenskem, saj je univerza pokazala, da je mogoče prenovo stavbne dediščine načrtovati inovativno in kakovostno. Pomemben segment kompleksa predstavlja učno krajino univerzitetnega kompleksa, ki se s svojo aktivnostjo navezuje na širši mestni in regionalni prostor. Botanični vrt, eden najbolj prepoznavnih javnih vrtov v regiji, služi kot prostor socializacije, kjer se univerza povezuje z lokalnim prebivalstvom. V primeru Meranovega, središča vinarstva, je s prenovo kleti in gospodarskih poslopij vzpostavljena infrastruktura, ki predstavlja osnovo za nadaljnji razvoj izobraževalnega in raziskovalnega središča.

Fakulteta za turizem Univerze v Mariboru je pričela delovati leta 2009 v historičnem središču Brežic in s tem generira eno najpomembnejših javnih funkcij v mestu. V sodelovanju z mestno občino je v pripravi preselitev fakultete v nove prostore nekdanjega industrijskega objekta na severnem robu historične sredice, kar pomeni, da univerza nastopa v vlogi regeneratorja degradiranega mestnega območja.

7 Ohranjanje tradicije načela odprtosti

Univerza v Mariboru je v zadnjih petdesetih letih v osmih občinah vzpostavila več kot dvajset univerzitetnih območij, pri čemer so vsa tesno povezana z lokalnim okoljem in grajenim tkivom. Njihov razvoj poteka v neprestani soodvisnosti med potrebami fakultet in univerze ter cilji urbanega razvoja občin, zato je podvržen dinamičnemu prostorskemu načrtovanju, prilagojenemu prihodnjim izzivom.

Usmerjanje razvoja grajene infrastrukture še danes sledi enemu ključnih načel, ki so ga pred petimi desetletji oblikovali študenti skupine Alternativa, ko so zagovarjali aktivno vlogo univerze v mestu in družbi:

»Planiranje še neznane oblike, v katero se bo razvila univerza, mora biti intenzivno in vedno odprto vsem novim možnostim. Načelo odprtosti za razvojne možnosti ter usmeritev, ki spremlja proces razvoja, mora postati globlji smisel urbanističnega načrta.« (Gabrijelčič, 1972a, 1972b)

Služba za razvoj univerzitetne infrastrukture skrbno oblikuje sodobne razvojne smernice, ki temeljijo na ekološko naravnani trajnostni gradnji, kvalitativni nadgradnji obstoječega stavbnega fonda in integraciji univerzitetne infrastrukture v urbana okolja. Pri tem stremi k vzpostavljanju vključujočih, trajnostnih znanstvenoraziskovalnih območij – »pametnih kampusov«, ki v mestnih prostorih poudarjajo družbeno-gospodarsko vlogo in pomen univerze ter ponujajo nove standarde bivalne kakovosti, utemeljene na načelih novega Evropskega Bauhausa. Tovrstni pristop ne le ohranja in povezuje obstoječe prostorske potenciale širših območij univerze, temveč na podlagi sodelovanja z občinami omogoča, da se univerzitetna območja razvijejo v najbolj kakovostne mestne prostore, ki mestu služijo kot vzor in zagotavljajo dodaten življenjski utrip.

Nadaljnji prostorski razvoj Univerze v Mariboru ni omejen na statične rešitve, temveč ostaja prilagodljiv in smelo usmerjen v prihodnost, saj si univerza še naprej prizadeva igrati aktivno vlogo v razvoju regij, urbanemu razvoju naselij in oblikovanju odgovorne družbe.

Viri in literatura

- Čepič, M. (1972). Univerza da, toda kje?. *Večer*, 28(224), 4.
- Gabrijelčič, P. (1972a). Ali univerza v Mariboru ali Maribor kot univerzitetno mesto. *Večer*, 9–10.
- Gabrijelčič, P. (1972b). »Ali univerza v Mariboru ali Maribor kot univerzitetno mesto«. *Večer*, 10.
- Gabrijelčič, P. (1972c). *Združenje visokošolskih zavodov Maribor: Projekt nove univerze: 1. Združenje visokošolskih zavodov*.
- Gabrijelčič, P. (2024). Študentski projekt »Mariborska univerza«. V T. Kšela (ur.), *Zbornik o Skupnosti študentov 1968–1974: prispevki za novejšo zgodovino* (str. 475–495). Kulturno društvo Mariborska literarna združba; Beletrina; Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Kosec, M. (2017). Vztrajanje v nezaključenosti: Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo, Univerza v Mariboru. Janko J. Zadavec, Uroš Lobnik, Maribor, 2016. *Outsider: revija, ki presega meje*, 3(9), 108–109.
- Lobnik, U. (2012). Vision einer nachhaltigen Stadt (2012–2022) = Visions for a sustainable city (2012–2022). V A. Stiller (ur.), *Marburg: ein Stadtpanorama zur europäischen Kulturhauptstadt 2012 = Maribor: a city panorama of the European capital of culture 2012* (str. 113–132 (nem.), 144–145 (angl.)). M. Salzmann.
- Lobnik, U. (2016). Studio Trajnostno mesto 2014–15, mestni kampus Univerze v Mariboru: infrastruktura mariborske univerze je umeščena v mestno tkivo, njen pretežni del je razporejen okrog srednjeveške mestne sredice. V U. Lobnik in V. Skalicky (ur.), *Mestni kampus Univerze v Mariboru: idejni koncepti* (str. 6–9). Univerza v Mariboru: Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo.
- Lobnik, U., in Novak, N. (2021). *Strokovne podlage za prostorski razvoj MF UM in UKC Maribor (2021): IDZ*. Univerza v Mariboru: Oddelek za arhitekturo FGPA UM.
- Lobnik, U., in Novak, N. (2022). *Strokovne podlage za ureditev kampusa ob Koroški cesti v Mariboru: IDZ*. Univerza v Mariboru: Oddelek za arhitekturo FGPA UM.
- Lobnik, U., Novak, N., Kreševič, Ž., Jakomin, M., in Litrop, Ž. (2024a). *Strokovne podlage za prostorski razvoj kampusa TF UM (2024–2034) – južno območje: IDZ*. Univerza v Mariboru: Oddelek za arhitekturo FGPA UM.
- Lobnik, U., Novak, N., Ž., Jakomin, M., in Litrop, Ž. (2024b). *Strokovne podlage za prostorski razvoj kampusa TF UM (2024–2034) – severno območje: IDZ*. Univerza v Mariboru: Oddelek za arhitekturo FGPA UM.
- Nikolić, G. (2013). *Potek gradnje Medicinske fakultete Univerze v Mariboru*. Univerza v Mariboru, Medicinska fakulteta.
- Pečnik, I. (2017). *Vzhodno območje kampusa tehniških fakultet Univerze v Mariboru: magistrsko delo univerzitetnega študijskega programa Arhitektura*. Univerza v Mariboru, Fakulteta za gradbeništvo prometno inženirstvo in arhitekturo.
- Pirkovič, J. (1982). *Izgradnja sodobnega Maribora: mariborska arhitektura in urbanizem med leti 1918 in 1976*. Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Partizanska knjiga.
- Reichenberg, B. (2016). *Zgodbe s severozahoda: prispevki za arhitekturno zgodovino Maribora*. Pivec.
- Šmid, A. (2022). Modulacije mestnega konteksta: ospredja in ozadja oživljanja prostorov dveh mestnih hiš = Modulations of the urban context: Background and contexts of the revitalisation of the spaces of two townhouses. *Piranesi: 1. srednjeevropska arhitekturna revija za kulturo prostora*, 30(46/47), 196–203.
- Zavrník, B., in Trauner, L. (1994). *Tehniška fakulteta: 1959–1994*. Tehniška fakulteta. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Katedra za urbanizem, Oddelek za arhitekturo. (1972). *Združenje visokošolskih zavodov, Projekt nove univerze: 1, študija prostorske umestitve univerze v MB*.

